

107/38

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Björlanda sockens fornminnen n:r 27.

Gravfält.

Bohuslän.

V. Hisings h:d.

BJÖRLANDA 52

Björlanda s:n.

Hovgården och Högen.

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport
Nr 1939:1

38/39
18/40

Invent. n: 46672-46696.

BJÖRLANDA

→Björlanda s:ns fornminnen n:r 27.
Gravfält.

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Bohuslän.
Västra Hisings h:d.
Björlanda s:n.
Hövgården och Högen.

BJÖRLANDA 52

38/
39

ffs. 107/
38

18/40

Text.

38/39

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

12/52

BJÖRLANDA 52

BJÖRLANDA

Björlanda församlingens n:o 437.
Inn. n:o 46672-46696.

Jfr 107/38
18/40

Gravfält vid Högen och Hovgården i Björlanda s:n, Bohuslän.

Den på Hovgården liggande delen av gravfältet uppmätt och undersökt i april 1939.

Gravfältet ligger på Högens och Hovgårdens mark på båda sidor om den gärdesgård, som utgör gräns mellan gårdarna och på båda sidor om den smala körväg, som från den senare gården leder västerut till kyrkan.

Gravfältet (se den av nuvarande överläraren fil. d:r Johan Alin år 1916 upprättade orienterande kartan), som har en utsträckning i SO - NV av c:a 200 m och en bredd av c:a 100 m, är beläget på en med gräs (och obetydligt ljung) bevuxen moränås, ur vilken berggrunden flerstädes, ~~men~~ framför allt i gravfältets utkanter, går i dagen. Genom ett mellanliggande, något vattensjukt, c:a 50 m brett område, vilket tydligen ej inbjudit till gravanläggningar, är gravfältet naturligt delat i två delar. Av dessa ligger den nordvästra delen helt på Högens mark och norr om vägen, medan den sydvästra delen m.u.a. en hög (n:r 24) ligger på Hovgårdens mark ^{och} m.u.a. en hög (n:r 40) söder om vägen.

Alins karta upptager 40 högar, samtliga rundhögar, varav 23 komma på nordvästra och 17 på sydöstra delen av gravfältet.

Genom en från Hovgården skedd avsöndring till eget hem kom den sistnämnda, sydöstra delen av gravfältet att undersökas. Den därvid företagna uppmätningen av denna del (se karta) ledde till upptäckandet av 6 nya högar (A-F), medan 3 högar (n:r 24, 38-39) ej kunde återfinnas. Föremål för utgrävning blevo sålunda 20 högar. Av dessa visade sig fyra (n:r 26, 28, 34 och B) ej vara gravhögar. En uppfattning om, hur svåra de i regel mycket låga högarna voro att upptäcka i den tuviga och ojämna terrängen, ger foto 1. Öster om högarna 35-37 var dock marken ganska jämn; gräsvegetationen var här också en annan och bättre. Detta parti har säkerligen en gång varit uppodlat. Härpå tydde även de här befintliga högarna (D-F). Vid undersökningen framgick tydligt att de voro avplanade. (Observera även den gamla källargrunden på detta område!).

Av de tre, ej återfunna högarna har n:r 24, som låg på en från Högen avsöndrad tomt, blivit borttagen vid det här 1937-38 skedda husbygget.

Samma öde har n:r 39 rönt, men med rätt stor sannolikhet kan man antaga denna hög vara identisk med den på kartan ungefärligt angiv-

na högen G, på vilken plats tomtägaren, hr J. Johansson, uppgav sig ha påträffat brända ben och kolrester.

Vad hög 38 beträffar, så synes det troligast, att också denna försvunnit vid schaktningen för husgrunden, men hr Johansson, som själv ensam utfört detta arbete, sade sig med bestämdhet blott vid G ha iakttagit ben- och kolrester. Att den nyupptäckta hög A skulle vara identisk med n:r 38 är väl inte alldeles uteslutet, eftersom Alins karta här inte förefaller vara lika exakt som i övriga delar. En annan möjlighet, som dock inte undersöktes, är, att högen ligger på sydsidan av huset under den vall, som uppkastades vid grävningen för grunden (foto 8).

De nämnda tre högarna har Alin i dagboken år 1916 beskrivit sålunda:

Hög 24. Diam. 4,6 m, höjd 0,3 m. Mycket förstörd genom stenbrytning. Ljungbevuxen.

Hög 38. Diam. 4,6 m, höjd 0,3 m. Nästan alldeles förstörd.

Hög 39. Diam. 4 m, höjd 0,2 m. Nästan alldeles förstörd.

Undersökningen.

Högarna utgrävdes under tiden den 11-19 april 1939 i följande ordning: 32, A, 31, B, 28, 27, 25, 26, C, 33, 40, 37, 36, 35, 30, 29, D, E och F. Här nedan beskrivas de dock i nummer- och bokstavsföljd: 25-37, 40 och A-F.

Förutskickande anmärkningar: Som avvägningsinstrument inte stod till mitt förfogande, kunna exakta höjdsiffror för högarna inte ges. På kartor och planritningar är norriktningen inte korrigerad.

46672. Hög 25. Rundhög, tvärmått c:a 4 m, h. c:a 2 dm. Tuvig och ojämn, av Alin betecknad "osäker".

I sydöstra delen av det upptagna, 2x2 m stora schaktet låg berget redan på ett djup av blott 30 cm under markytan. I norra hörnet påträffades brända ben och kolrester i samband med en gles stenläggning (planritning), vilket gav anledning till en utvidgning av schaktet åt detta håll.

Bålmörjan låg mycket ytligt, blott 15-25 cm under markytan, ovanpå och mellan stenarna, vilka icke voro brända, och ungefär likfor-

migt utspridd över $1\frac{1}{2}$ m². Djupet till alven (pinno) överskred ingenstades 30 cm.

46672. På ett av de brända benen finnes ett obetydligt stycke förrostat järn.

Hög 26. Rundhög, tvärmått 3 m, h. c:a 2 dm. Berggrunden gick nästan runt om högen i dagen på mycket nära håll (foto 2) och mitt i högen låg berget blott 35 cm under markytan.

Västra hälften av högen (planritning) utgjordes av ett upp till 25 cm tjockt kollager, i vilket låg ett flertal brända och sönderfallna stenar. Östra delen bestod underst, direkt ovan berget, av ett tunt, högst 1 cm tjockt kolskikt och därovanpå ett 20-25 cm tjockt lager av lera med svag inblandning av kol. Brända ben eller överhuvud något som tydde på, att det var en grav, fanns däremot inte. Det kan näppeligen här vara fråga om bålplatsen för en brandgrav, ty i så fall borde brända ben, om också svagt, ha påträffats.

Det troliga är, att här varit en påskeld e. d. Den högt, direkt på berg belägna platsen (och närheten till - den nu nedtagna - väderkvarnen) motsäger inte ett sådant antagande, men hr Johansson, som tillfrågades härom, sade sig inte ha hört, att här brunnit någon eld av vare sig detta eller mera vardagligt slag. Vad leran beträffar, så har den väl lagts här för att hindra resterna av bålet att ryka omkring, men ganska underligt är, att leran inte täckte hela bålplatsen.

En del kolstycken och bitar av bränd bark tillvaratogs.

46673. Hög 27. Rundhög, tvärmått 7,3 m, h. c:a 3 dm. Ljungbevuxen. Av denna hög (foto 3), som låg på yttersta delen av den här brant stupande berggrunden, återstod något mer än hälften (planritning). Den del av högen, som låg söder om det över högen gående staketet (tomtgräns), var avplanad och utgjorde nu del av en trädgårdsgång, men som utgrävningen visade, hade denna utjämning varit ytlig och inte berört högens inre. Högytan hade i mitten en grund, möjligen efter en tidigare grävning uppkommen fördjupning. I högens mitt - runt fördjupningen - lågo fyra stenar, varav dock två voro nästan helt jordtäckta och, som det senare visade sig, små.

Brända ben och kolrester påträffades mitt i högen över c:a $1\frac{1}{2}$ m², tätast innanför och över några här i en ofullständig krets liggande stenar (planritning), vilka ej voro brända. I norra utkanten av området för bålmörjan förekom (vid + å planritning) en samling kruk-

skärvor. De voro av samma gods och troligen tillhörande samma kärl, men de lågo ej i sådant läge att man vid utgrävningen fick den uppfattningen, att det var fråga om en hel nedsatt gravurna. Denna möjlighet är dock inte alldeles utesluten, ty just här förekom den i högytan synliga, svaga fördjupningen. - Bålmörjan (och krukskärvorna) låg endast 10-25 cm under markytan, varefter alven (pimmo) vidtog.

46673. Krukskärvorna, ett 50-tal, varav dock de flesta mycket små, äro samtliga av ett grovt, grushaltigt, 7-10 mm tjockt, till färgen gulbrunt gods. Ingenting motsäger att alla skärvorna tillhört ett och samma kärl, men någon restaurering eller ens rekonstruktion av detta har inte varit möjlig. Det enda som kan sägas om det är, att det haft en plan botten av c:a 11 cm diameter.

Hög 28. Rundhög, tvärmått 4 m, h. c:a 3 dm. Belägen i en södersluttning, vilket förklarar, varför konturlinjen på högens nordsida var svår att säkert bestämma. Två stora stenar lågo på norra sidan (planritning, foto 4).

Högen utgjordes av ett jordblandat röse. Myllagret var fläckvis rätt svart, men kol iaktogs ingenstädes. I nordvästra hörnet av det 2 x 2 m stora schaktet syntes närmast alven på ett djup av 0,50 - 0,60 m under markytan ett mörkare skikt, tydligt urskiljbart mot över- och underliggande lager. Ur detta skikt, vilket såg ut som en stenåldersboplats' kulturlager, framtogs några svallade flintskärvor, vilka dock ej tillvaratogs, eftersom de inte voro säkra artefakter. Flintskärvor förekommo för övrigt även högre upp i högen.

Djupet till moränbotten var i schaktets fyra hörn: NV = 50 cm, NO = 60 cm, SV = 30 cm och SO = 35 cm.

Ingenting tydde på att det skulle vara fråga om en gravhög.

46674-46677. Hög 29. Rundhög, tvärmått N-S 6,2 m, V-Ö 7 m, h. c:a 4 dm.

Foto 5. I högytan voro fem stora stenar synliga, varav två lågo inemot mitten. I högens periferi funnos dessutom fyra hålör, av allt att döma efter uppbrutna stenar (planritning).

Inom större delen av det utgrävda partiet av högen lågo blott enstaka stenar, men i södra delen påträffades en icke fullt sluten, oval krets av stenar (planritning och foto 6, vilket senare dock är taget före schaktets utvidgning åt söder). Ingen av stenarna här var bränd eller låg på botten. Framför allt innanför, men även utanför denna stenkrets förekom brända ben blandade med kolrester över c:a 3 m². Kolen bildade även ett närmare decimetertjockt skikt direkt ovan alven.

Innanför stenkretsen hittades en skära av järn (vid A på planritningen) och en liten kniv av järn (vid B). Utanför stenkretsen fanns (vid C) en liten järnten och (vid D) en förrostad järnklump. De funna föremålen lågo samtliga ovan bottenens kollager, eller 10 - 15 cm upp från alven. Gravurna fanns inte.

Djupet till alven (pinno) uppmättes i schaktets fyra hörn till resp. NV = 50 cm, NO = 60 cm, SV = 45 cm och SO = 50 cm.

Föremål av järn (foto 7):

46674. a. skära, övre delen, spetsen saknades, storlek 130 x 18 x 3 mm. Eggen har från en sida utförd sågtandning. Enda fästeanordning utgör det nästan vinkelrätt utböjda, tillspetsade baspartiet.

46675. b. kniv, längd 7,3 cm, därav 3,5 cm tånge; största bredden, innerst vid knivbladet, 1,7 cm. Den 4 mm breda knivryggen går i rak linje över i tången, medan knivbladet på eggssidan är betydligt bredare än tången. På tångens ena sida finnas obetydliga flisor av bränt ben, men säkerligen är det ej fråga om rester av benskaf. Det korta knivbladet tyder på, att kniven praktiskt taget var utsliten, då den kom i graven.

46676. c. ten, 30 mm l., svagt böjd, med rektangulär genomskärning på 7x4 mm.

46677. d. klump, förrostad, 45 x 15 x 17 mm.

Hög 30. Rundhög, tvärmått 6 m, h. c:a 3 dm. I högytan synas i sydvästra kanten tre hålör, antagligen efter uppbrutna stenar. Marken har måhända varit uppodlad. Foto 5.

Endast ett fåtal, enstaka liggande stenar funnos i högen.

Brända ben och kolrester förekommo på en yta av c:a 1,60 x 0,80 m (planritning). För övrigt gjordes inga fynd.

Djupet till alven (pinno) uppmättes i schakthörnen till resp. NV = 25 cm, NO = 25 cm, SV = 40 cm och SO = 40 cm.

46678. Hög 31. Rundhög, tvärmått 5 m, h. c:a 2 dm. Mitt på högen hade tomtägaren år 1938 haft en 6 m² stor rödbetsäng, varför ytjorden här var genomgrävd. Det troliga är dock att marken redan tidigare varit uppodlad, ty år 1916 fann även Alin högen "utjämnad".

Under grästorven uppträdde ett jordblandat röse, men stenarna i det voro små. Mellan och under stenarna förekommo brända ben och kolrester över c:a 1 m² (planritning). Gravurna fanns inte. Två små förrostade järnstycken, funna omedelbart intill varandra (vid + på planritning) och säkerligen ihopstående - brottytorna passa dock inte intill

varandra - var allt som hittades.

Djupet till den plana botten (pinnmo) var c:a 35 - 40 cm.

46678. 2 förrostade järnklumpar, med färsk brottytor, storlek resp. 46 x 10 x 10 mm och 23 x 10 x 10 mm. Benflisor äro fastrostade runtom den (Foto 18:1).

46679. Hög 32. Den åt VSV lutande marken hade vid högens anläggande utnyttjats, så att högen i VSV - ONO hade en storlek av 5,5 m, medan det vinkelräta tvärmåttet - som dock inte kunde tagas säkert, eftersom marken söder om det högen skärande staketet var utjämnad - säkerligen inte varit mer än c:a 4 m. Högen, vars höjd var c:a 2 dm, var tuvig och ojämn (foto 8).

Högen utgjordes av ett jordblandat röse, men i högytan voro inga stenar synliga.

Brända ben och obetydliga kolrester förekommo på c:a 2 1/2 m² under och mellan stenarna i östra delen av det upptagna schaktet, vilket även det talar för, att den verkliga högen huvudsakligen utgöres av östra delen av den synliga, ovala högen.

I mitten av schaktet var djupet till pinnmobotten 40 cm, i östra schaktväggen 30 - 35 cm och i västra 25 - 30 cm.

46679. Enda funna föremålet utgjorde ett runtom tillslaget flintspånborr, 4,8 x 1,0 cm (foto 18:2).

46680-46686. Hög 33. Denna hög skars i västra kanten av den i SV - NO gående gårdesgården mellan Högens och Hovgårdens ägor (foto 9). Tvärmåttet i NV - SO uppmättes till 7,5 m. Utgående från detta mått upptogs över högens högsta punkt ett schakt på 2 x 3 m. Sedan detta parti undersökts och igenfyllets, beslöt jag upptagandet av ett nytt, 4 m² stort schakt omedelbart SV om det redan utgrävda. Detta av två anledningar: 1) utgrävningen av det första schaktet gav en antydning om att högens centrum låg sydligare än beräknat, och 2) en ny uppmätning av högen utvisade, att den borde uppfattas såsom till formen oval med längdmått av 8,6 m i NO - SV och tvärmått av 7,5 m i NV - SO. Högens absolut högsta punkt sammanföll därmed inte med högens medelpunkt, men denna senare var däremot relativt högre än den föreföll, eftersom högen låg i en från högsta punkten mot medelpunkten sluttande terräng. Högens höjd var c:a 3 - 4 dm.

Högen utgjordes av ett jordblandat röse, men stenar voro ej synliga i högytan (planritning och foto 10, det senare över NV-schaktet).

Vid upptagandet av stenarna visade sig flera av dem (särskilt i NV-schaktet) vara mycket större än de ritats på planen, varav också följer, att de lågo tätare än ritningen visar: stenarna bildade ett verkligt röse. Anledningen till misstaget berodde på, att under detta stenlager, det avritade, framkom ytterligare ett, till stor förvåning för mig, därför att jag antagit, att högen skulle vara grund, alldenstund berggrunden gick i dagen runtom den på mycket nära håll (se foto 9). Nu visade det sig i stället, att högen anlagts i en klyfta i berget. Djupet till bottnen (alven), som utgjordes av pinnmo, steg från 0,8 m i SO till 1,0 m i NV.

Under och mellan stenarna i det andra stenlagret förekom brända ben och kolrester över nästan hela det 10 m² stora schaktet, och då hade ändå inte området för bålörjans förekomst utgrävts i sin helhet (se planritning), men de partier därav, som lämnades undersökta, ha varit obetydliga.

Under bålörjan fanns ett över ^{hela} det utgrävda området gående c:a decimetertjockt kollager, vari kolstyckena icke sällan voro mycket stora. Därunder började alven.

I nordvästra schaktet påträffades i bålörjan (vid A, B, C och D på planritningen) 2 nitar, 1 nål ? och 1 klump (beslag?) av järn och i östra hörnet av det sydöstra schaktet stod 60 - 75 cm under markytan och omgiven av stora stenar en med ben- och kolrester fylld gravurna, som dock tyvärr var i ytterst dåligt skick. Från denna hög härrör även en liten förrostad järnbit (del av nit?), men den fanns ej in situ.

46686. Lerkärlet var ytterst dåligt bränt. Godset var innerst av lersans gråa färg. Kärl^{et} var dock icke sönderfallet, utan stod upprätt, men det utgjordes till mycket stor del av blott och bart en "mjölrand". Av denna framgick emellertid, att kärlet till formen var svagt bukigt med något åtsnörpt mynning. Höjden c:a 12 cm. Största vidden, som var något ovanför mitten, c:a 12 cm. Bottnen, som föreföll vara plan, c:a 9 cm. Mynningsvidden c:a 10 cm. Ornering tycktes ej finnas. Godset är grushaltigt, 8 - 18 mm tjockt och till färgen gulrött (utvändigt).

Föremål av järn (foto 11):

46680. 1) nit, med stort, platt huvud, längd 4,5 cm. Från A el. B.
Foto 11:1.

46682. 2) nål? med klotformigt huvud, längd 7,5 cm. Från A el. B.
Foto 11:2.

- 46681.3) nit med litet platt huvud, längd 4,5 cm. Från C. Foto 11:3
- 46683.4) klump, starkt rostad, möjligen beslag, 7 x 3 x 0,5 - 1,5 cm. Från D. Foto 11:4.
- 46684.5) stycke, del av nit?, l. 2,5 cm. Ej in situ funnen. Foto 11:5.

Det mäktiga kollagret i botten av högen utvisar, att högen uppbyggts över själva bålplatsen, men det stora området, över vilket brända ben (och kol) förekommo, talar, synes det mig, även för, att här varit bålplatsen för mer än en likbränning. Över den sist brände döde skulle i så fall högen ha uppkastats. De insamlade, upptagbara, brända benen voro här också fler - men ej anmärkningsvärt mycket talrikare - än vid någon annan av gravfältets högar.

Hög 34. Denna hög hade i N - S ett tvärmått av 6,5 m, medan storleken i Ö - V var svårbestämbar, alldenstund högen i öster ebbade ut i en oregelbunden tunga (planritning, foto 1). Troligen av denna anledning har Alin betecknat högen som osäker. Men något misstänkt verkade även det stora, i högytan mitt synliga stenblocket.

Högen utgjordes av ett jordblandat röse (planritning och foto 12). Myllan i det var rätt svart, men synligt kol fanns inte. I västra delen av schaktet var djupet till botten (pinno) 35 - 40 cm, i östra delen 50 cm. I norra schaktväggen omedelbart väster om den stora stenen som gick långt ned i alven, var djupet 65 cm.

Någon gravhög var det här inte fråga om.

46687-46688. Hög 35. Rundhög, tvärmått 6,5 - 7 m, h. c:a 4 dm. I högytan fanns fyra stora, fullt synliga stenar, varav en i högens mitt, samt två nästan helt jordtäckta stenar, ^{dessutom 5 hål i högytan.} Högen föreföll vara skadad i norra och västra kanterna (planritning, foto 1 och 5).

De i högytan synliga stenarna och hålor (efter stenar) lågo så, att högen föreföll vara uppbyggd efter en given plan: mittsten och ett slags gles fotkedja, men det tuviggt växande gräset och hålorna förtog dock nu nästan helt intrycket av storslagenhet.

Runtom den stora mittstenen upptogs ett schakt på 2 x 3 m, med största längden i N - S.

Högen utgjordes av ett jordblandat röse med ett lager sten (planritning). Under stenläggningen påträffades öster om (men även de

vis under) mittstenen brända ben och kolrester ungefär likformigt fördelade över en yta av c:a 2 x 1 m med största utsträckningen i N - S. Inom området för bålörjan hittades (vid A på planritningen) ett flertal krukskärvor, alla liggande horisontalt på samma djup, och (vid B) ett starkt rostat föremål av järn. Under bålörjan, men något överskridande dennas gränser, låg ett c:a 5 cm tjockt kollager, tydande på att högen uppkastats över själva bålplatsen.

Djupet till alven (pinno) uppmättes i schaktets hörn till resp. NV = 40 cm, NO = 37 cm, SV = 35 cm och SO = 46 cm.

46687. Krukskärvorna härröra säkerligen från ett och samma kärl, men om någon hel nedsatt gravurna kan det inte vara tal. Av skärvorna ha en del kunnat hopsättas till ett stycke av övre kanten av ett lerkärl. Detta har varit bukigt; dess något åtsnörpta mynning har haft en diameter av c:a 13 cm; höjden trol. c:a 12 - 15 cm. Om bottenens form eller storlek kan ingenting sägas, då inga säkra bottenbitar funnos. Godset är dåligt bränt, grushaltigt, till färgen gulbrunt och 7-11 mm tjockt. Ornering saknas.

46688. Föremål av järn, förrostat, delvis skadat, obestämbar, 49 x 15 x 2 - 5 mm (foto 18:3).

46689. Hög 36. Rundhög, tvärmått 6 m, h. c:a 3 dm. Tuvig och ojämn. I högytan 1 sten och 3 hål, antagligen efter stenar (planritning, foto 1 och 13).

Blott ett fåtal stenar förekom i det upptagna schaktet (planritning; ett 15-tal små stenar inritades dock ej). Brända ben och (obetydliga) kolrester påträffades över en yta av c:a 2,5 x 1 m med största längd i N - S. Här hittades, ej in situ, en s.k. is- eller hästbrodd (foto 18:4).

Djupet till alven (pinno) var i schaktets kanter c:a 35 - 40 cm.

46690. Hög 37. Rundhög, tvärmått 4 m, h. c:a 2 dm. Tuvig och ojämn (foto 1). Två hål (efter stenar) i högytan; en stor sten i NO omedelbart utanför högen (planritning).

Blott ett fåtal stenar förekom i högen (planritning). Brända ben och (obetydliga) kolrester påträffades över c:a 3/4 m². Omedelbart utanför bålörjan låg i norr och öster tre stora stenar (medan en fjärde sten i väster till största delen låg i alven). Mitt i bålörjan, c:a 5

cm upp i denna, stod en liten med ben och kolrester fylld gravurna (foto 14), vilken lyckligt nog var hel, så när som på ett par avslagna bitar i dess övre kant. I övrigt gjordes inga fynd i högen.

Djupet till botten (pinno) uppmättes i schakthörnen till resp. NV = 30 cm, NO = 26 cm, SV = 35 cm och SO = 40 cm.

46690. Lerkärl (foto 16), som har bottenplatta, är lågt och bukigt och med starkt åtsnörpt mynning. Höjd 6,1 - 6,4 cm (ej lika högt överallt), bottenplatta 9 cm i diam., största vidden, mitt på kärlet 11,5 cm, mynningsvidd 7,5 cm. Godset grovt och grushaltigt, 8 - 9 mm tjockt och till färgen gulbrunt till brunt.

Kärlet, som var i det närmaste helt då det påträffades, har restaurerats på Göteborgs museum.

46691. Hög 40. Högens konturlinje var endast i norr-nordost fullt tydlig. I väster kunde den ej bestämmas, då terrängen sluttade åt detta väderstreck, och i söder tangerades eller skars högen - av fynden att döma tydligen det senare - av det norr om vägen gående diket. I det skick högen nu före undersökningen befann sig, föreföll den dock vara en rundhög med ett tvärmått på 4 m, vilket mått även Alin uppger. Säkerligen har högen emellertid varit större, kanske ända upp till 6 m i diameter (foto 1, planritning). Höjden var c:a 2 dm.

Högen utgjordes av ett jordblandat röse, men stenarna, vilka ej voro synliga i högytan, voro små och ej särskilt många. I sydvästra delen av det upptagna schaktet förekommo brända ben och (obetydliga) kolrester (planritning). Inom området för bålörjans förekomst påträffades c:a 25 cm från vägdikets kant ett par skärvor av ett lerkärl (korsstreckat på planritningen). Den fortsatta utgrävningen åt söder, d.v.s. återstående 25 cm fram till dikeskanten gav ingenting. Detta parti bestod av sand, som tydligen hitförts vid vägens (och dikets) anläggning.

Då vägen byggdes, har högen skadats icke blott i södra kanten utan även inåt centrum. Härpå tydde bålörjans tvära upphörande längs en med diket parallellt gående linje. Som de funna krukskärvorna lågo omedelbart intill denna gräns är det mycket möjligt att skärvorna utgöra rester av en gravurna.

46691. Av krukskärvorna - 6 till antalet, varav de flesta ha färskabrott - ha fem kunnat ihopsättas till ett stycke, utgörande mellanparti till ett lerkärl. Detta har varit bukigt och stort. Det ihopsatta stycket antyder en vidd av c:a 16 cm. Ingen av skärvorna har ornering. Godset

är grovt, 8 - 13 mm tjockt och till färgen grå-gulbrunt.

Djupet till alven (pinno) var 25 - 30 cm.

46692. Hög A. Rundhög, tvärmått c:a 4,5 m, h. c:a 2 dm. Föreföll vara utjämnad; 3 hål i högytan (planritning, foto 8). Om möjligheterna för att denna hög ^{är identisk med} med Alins nr 38 har ovan talats.

Högen utgjordes av ett jordblandat röse (på planritningen blevo blott de största stenarna, vilka förekommo i endast ett lager, inlagda). Under och mellan stenarna förekom över c:a 2 m² brända ben och sparsamma kolrester. Några få krukskärvor, ingen in situ funnen, utgjorde hela fyndet.

Djupet till alven (pinno) var 20 - 35 cm.

46692. Krukskärvorna (blott 2 större) äro av ett grovt, grushaltigt 9 - 11 mm tjockt, till färgen gulbrunt gods. Ornering har ingen skärva.

Hög B. (Rundhög, tvärmått c:a 3,5 m, h. c:a 1 dm). Denna var, som foto 8 visar, knappast att uppfatta som gravhög. Men då de i ytan synliga stenarna, varav ett jätteblock i södra kanten (planritning), tillsammans framträdde som en svag höjning över den omgivande marken, ansåg jag en undersökning motiverad. Vid denna framkom emellertid intet, som tydde på, att det här var fråga om en gravhög. Alven (pinno) började dock först 40 cm under markytan, och myllan var alltigenom stenblandad och svartaktig.

46693. Hög C. Rundhög, tvärmått c:a 4 m, h. c:a 2 dm. Storleken av högen, som låg i en söderslutning och var starkt tuvig (foto 4), kunde inte med säkerhet bestämmas. Två stora stenar i högytan (planritning). Ö - SO om dessa en flack fördjupning i markytan.

I nordvästra delen av det upptagna, 2 x 2 m stora schaktet, vilket innehöll ett flertal stora stenar (planritning), förekommo brända ben och kolrester, vilket föranledde en utvidgning av schaktet åt detta håll. Därvid påträffades ett med ben och kolrester fyllt lerkärl.

Gravurnan, vars överkant endast låg c:a 10 cm under markytan, stod vid sydöstra kanten av den största i högytan synliga stenen - den gick ned i alven - och 5 cm upp i bålörjan. Denna täckte en yta av c:a 1 1/2 m². Under det c:a 3/4 m² stora mittparti av bålörjan, där denna var benrikast, förekom en stenläggning, ett "golv" av tätt liggande

mindre stenar (foto 17). De lågo alla på botten. Ingen var bränd. (Gravurnans läge är på foto 17 angivet med trästicka, på planritningen med röd ring). Utöver lerkärlet gjordes inga fynd i högen.

Djupet till alven (pinno) var från markytan 35 - 40 cm.

46693. Lerkärlet stod upprätt då det påträffades, men frampenslingen klargjorde, att det var totalt genomsprängt av rötter, och som godset var dåligt, var det otänkbart redan från början, att en restaurering skulle lyckas. Härtill kom att övre delen av krukans kanten, saknades. För den i högytan synliga svaga fördjupningen ses som spår av en tidigare grävning, så är ju förklaringen därmed given, men det kan också tänkas att vi själva vid borttagningen av grästorven skadat gravurnan. Den stod ju som nämnt mycket ytligt. (Grästorvorna blevo dock efteråt undersökta, men utan resultat).

Sedan krukans uppmätts, inpackades den i det skick den befann sig. Vid det på Göteborgs museum gjorda restaureringsförsöket blev det blott möjligt att sammanpassa bottenbitarna, men icke ens botten blev fullständig.

Lerkärlet har varit c:a 10 cm högt och svagt bukigt med största vidden 12 cm strax under mynningen. Denna har haft en diameter av c:a 11 cm. Botten plan och 10 cm i diameter. Ingen av skärvorna är ornerad. Godset är grovt, grushaltigt, dåligt bränt, 8 - 11 mm tjockt och utvändigt av gulbrun färg.

46694. Hög D. Rundhög, tvärmått 4,3 m, h. c:a 1 dm. Avplanad.

Omedelbart under grästorven förekom över c:a 1 1/2 m² brända ben och (obetydliga) kolrester. Ungefär mitt i bålörjan (vid + på planritningen) påträffades sammanfogbara bitar - varav 3 små - av ett litet bryne. Sten förekom ej i schaktet, men marken här har absolut varit uppodlad, varav följer att ytligt liggande stenar kunna ha förefunnits.

Djupet till alven (pinno) uppmättes i schaktets hörn till resp. NV = 35 cm, NO = 25 cm, SV = 25 cm och SO = 20 cm. Bryne, skadat i båda ändar, i den ena tvärs över, så att ursprungliga storleken ej kan angivas. Fragmentets storlek 11 x 1,8 x 0,7 cm. Den delvis hela ändan av brynet är genomborrad. Hålet (2 mm) ligger 1,5 cm in. Foto 18:5.

46695. Hög E. Rundhög, tvärmått 3,8 m, h. c:a 1,5 dm. Avplanad, men ändå rätt tydlig.

Brända ben och kolrester förekommo över c:a $1/2 \text{ m}^2$, men sparsamt. Mitt i bålmörjan stod söndersprängd botten av ett lerkärl (planritning), med visshet resterna av en gravurna, vars övre del blivit bortodlad. Sten förekom ej, men kan ha funnits (se hög D).

Det i schaktets hörn från markytan uppmätta djupet till alven (pinno) uppgick till resp. NV = 25 cm, NO = 20 cm, SV = 35 cm och SO = 30 cm. Lerkärl: den plana botten mäter 10 cm i diameter. Från botten har kärlets väggar gått snett utåt. Godset är grovt, mycket grushaltigt, 9 - 13 mm tjockt och av gulbrun färg.

Krukbottnen har restaurerats på Göteborgs museum.

46696. Hög F. Rundhög, tvärmått, 4 m, h. c:a 1 dm. Avplanad och mycket svagt framträdande.

Att denna mycket flacka kulle utgjorde en gravhög, konstaterades genom ett spadtag i kullens mitt. Därvid framkom brända ben och kolrester, men tyvärr också krukskärvor. Den följande systematiska utgrävningen klargjorde att de härrörde från en gravurna. Bålmörjan låg runt denna över c:a $1/2 \text{ m}^2$.

46696. Lerkärl var söndersprängt av rötter och delvis sönderfallet, och hade genom det nämnda spadtaget - eller redan den gång marken här först odlades? - förlorat möjligheten att kunna studeras in situ och uppmätas. Skärvorna visa dock att kärlet varit litet, bukigt, troligen flatbottnat och utan öron. Godset är rätt grovt, 7 - 12 mm tjockt och brunsvart.

Sten förekom ej i schaktet (jfr hög D och E). Alven (pinno) låg i NV 27 cm, NO 16 cm, SV 17 cm och i SO 18 cm under markytan.

Göteborg den 3 juni 1939.

Åke Fredriksson

Bilagor:

- 1 karta över hela gravfältet i skala 1:1000 (1916).
- 1 karta över det undersökta området i skala 1:500 (1939).
- 19 planscher med planer över de 20 utgrävda högarna. (Obs! planen över hög B på samma plansch som hög 28).

18 fotografier

38/39
Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

Ino. n: r 46672-46696.

Björlanda s:ns fornminnen n: r
27.

Bohuslän.

Gravfält.

Västra Hisings h: d.

Björlanda s: n.

BJÖRLANDA 52

Hovgården o. Högen.

Fotografier.

38/39

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

12152

BJÖRLANDA 52

Bohuslän.

Björlanda sockens fornm. nr 27.

V. Hisings h:d.

Gravfält.

Björlanda s:n.

Hovgården.

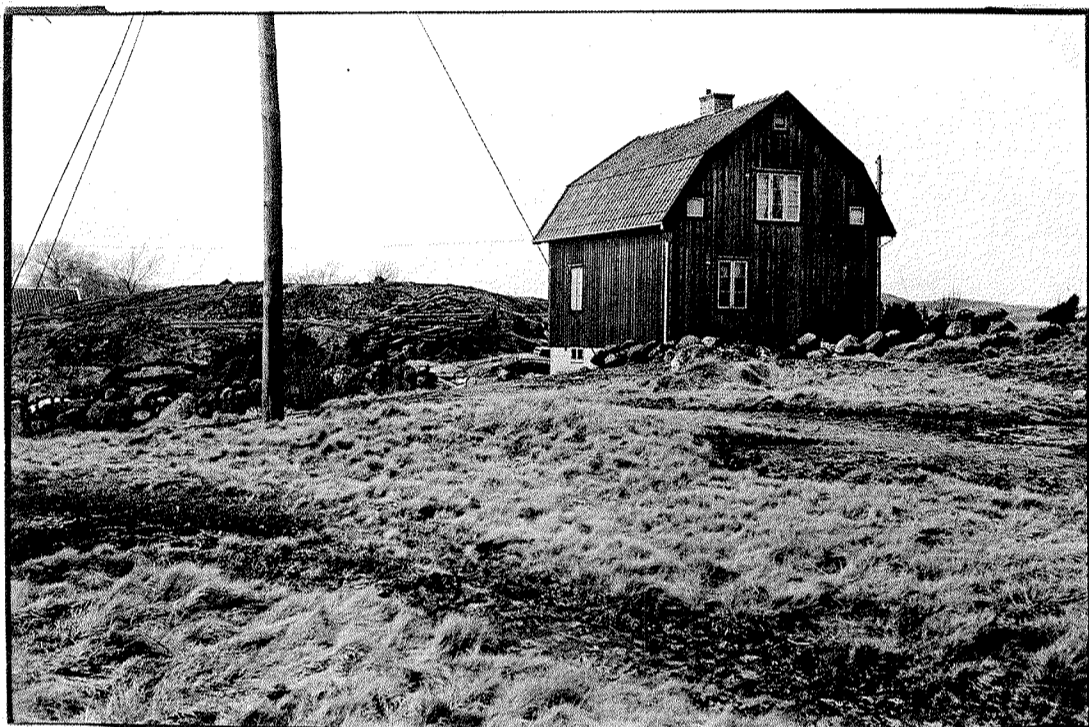

Foto 2. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n. ^{Plat n:r (1433)}
Hög 26. Hög en är belägen till höger och till höger
kraftledningsstolpen. Foto från OSO. ₂₅

Foto A. Fredjö
april 1939.

Foto 3. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n. ^{Plat n:r (1434)}
Hög 27. Hög en är ljungbevuxen (det mörka mitt i
bilden). Söder om staketet är högen avplanad för
en trädgårdsgång. Foto från V. ₂₆

Foto A. Fredjö
april 1939.

Bohuslän.
V. Hisingrs hfd.
Björlanda s:n.
Hovgården.

14752

Björlanda s:ns forrmt: n:r.
Gravfält.
27.

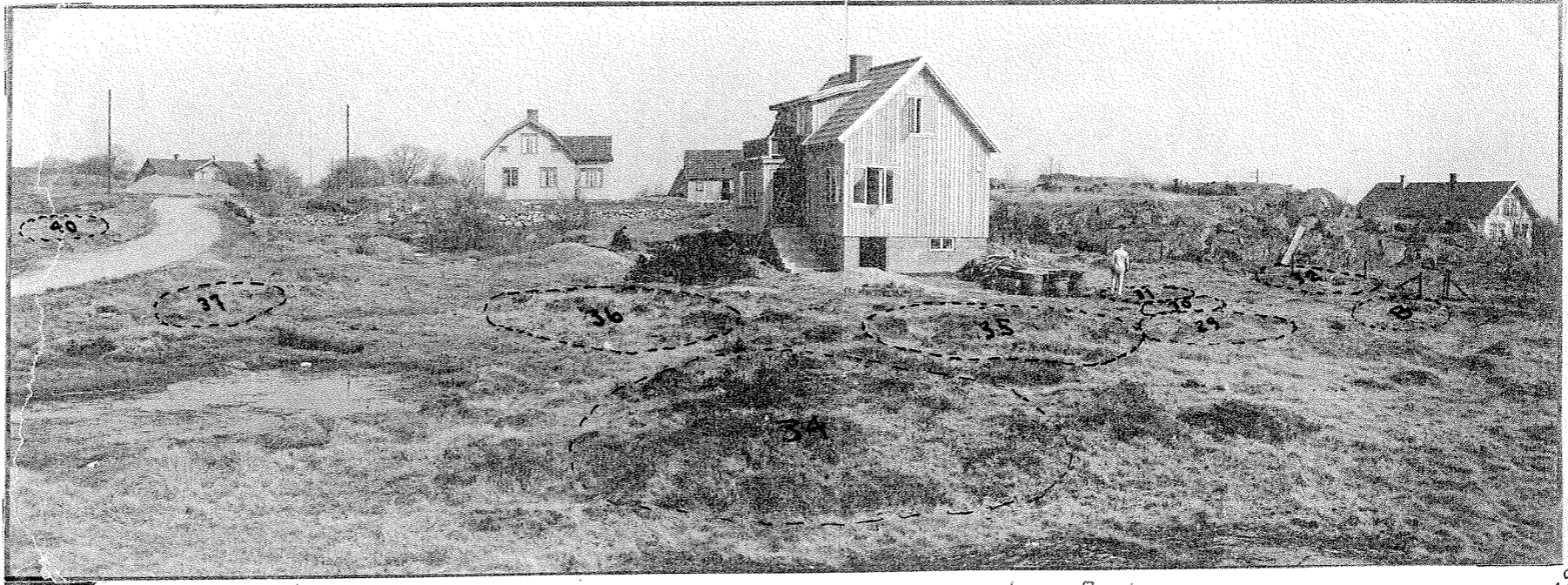

Foto 1. Vy över större delen av gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n, Tshl.
Foto från V (från hög 33). Jfr karta! I bakgrunden till vänster Hovgården,
till höger skolan.

Foto A. Fredsjö
april 1939.

Plåt n:r
(1431-1432)
D3 D4

Bokslut.
V. Heisinger h.d.
Björlanda s:n.
Hovgården
Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen
38/39

Foto 4. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n. Plåt nr 1435.
Hög 28. (Jämspettet står mitt i högen). Denna var ingen gravhöj. Västra kanten synes höj 27.
Foto från S.

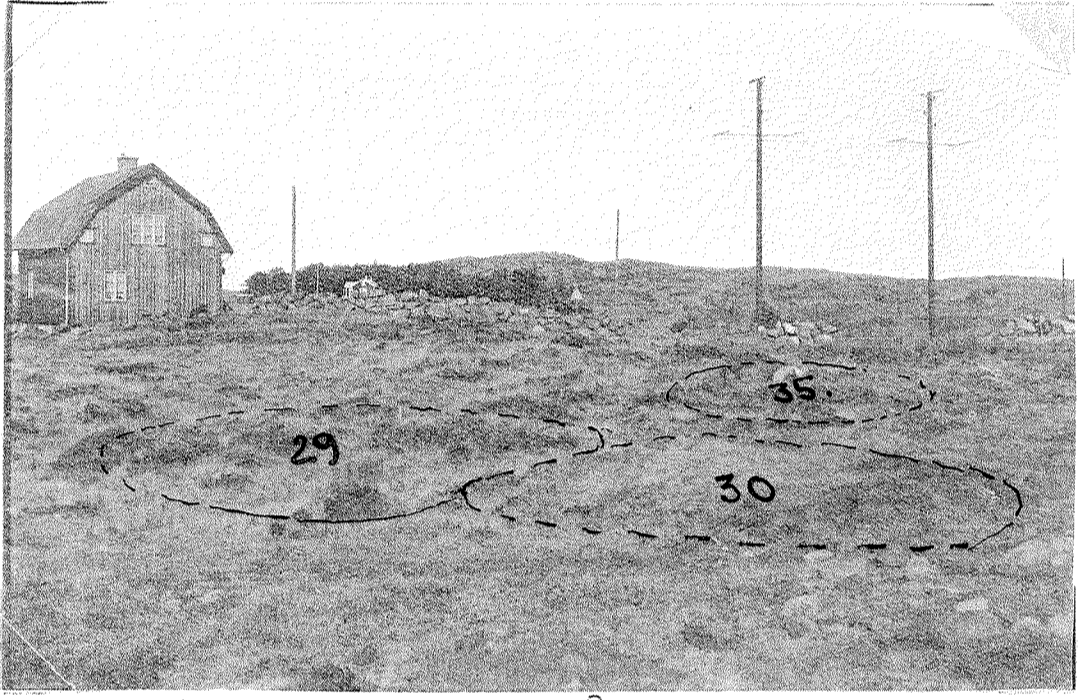

Foto 5. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n. Plåt nr 1436.
Foto från SO över högar 29, 30 och 35 (33-34 i bakgrunden).
D8

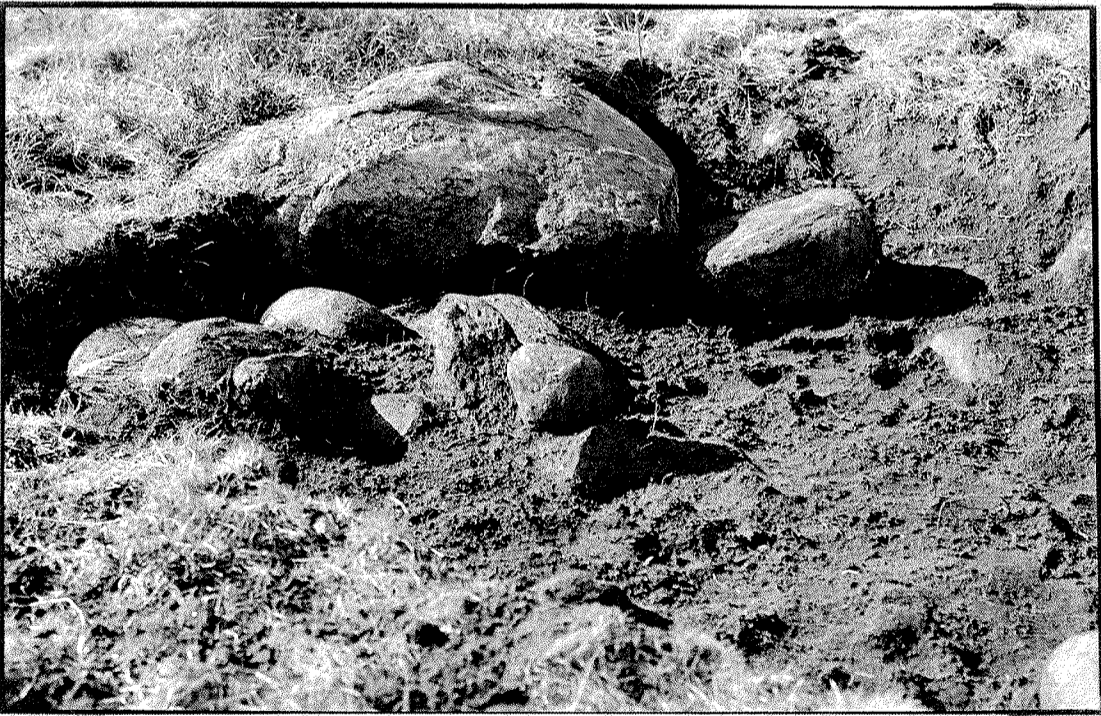

Foto 6. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n. Plåt nr 1437.
Hög 29 öppnat och nästan utgrävd. Till vänster synes övre delen av en stenkrats, vars nedre (östra) del frans kom. Foto 4-6 A. Fredojo
vågades. Foto från SO. Foto 4-6 A. Fredojo april 1939.
D9

38/39

Björlanda sockens fornminnen n:r 27.

Bohuslän.

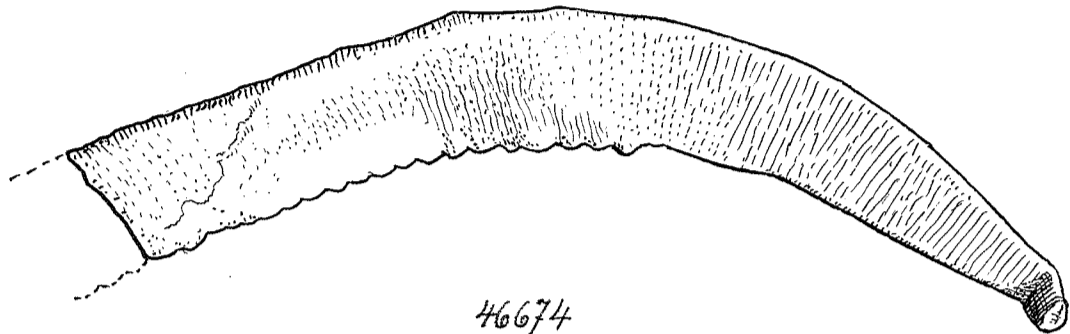
Gravfält.

Västra Hisings h:d.

Inv. n:r 46674-46677.

Björlanda s:n.

Hovgården.

46674

Inv. n:r 46674. Skära av järn, övre delen, spetsen avbruten, ena sidan sågandad.

46675

46677

46676

Inv. n:r 46675. Kniv av järn med hänge.

" " 46677. Klump av järn, förrostad.

" " 46676. Ten av järn, svagt böjd.

Kög 29. Hovgården. Björlanda s:n.

Ritad av A. Hjelm 1940.

38/39

Bohuslän.

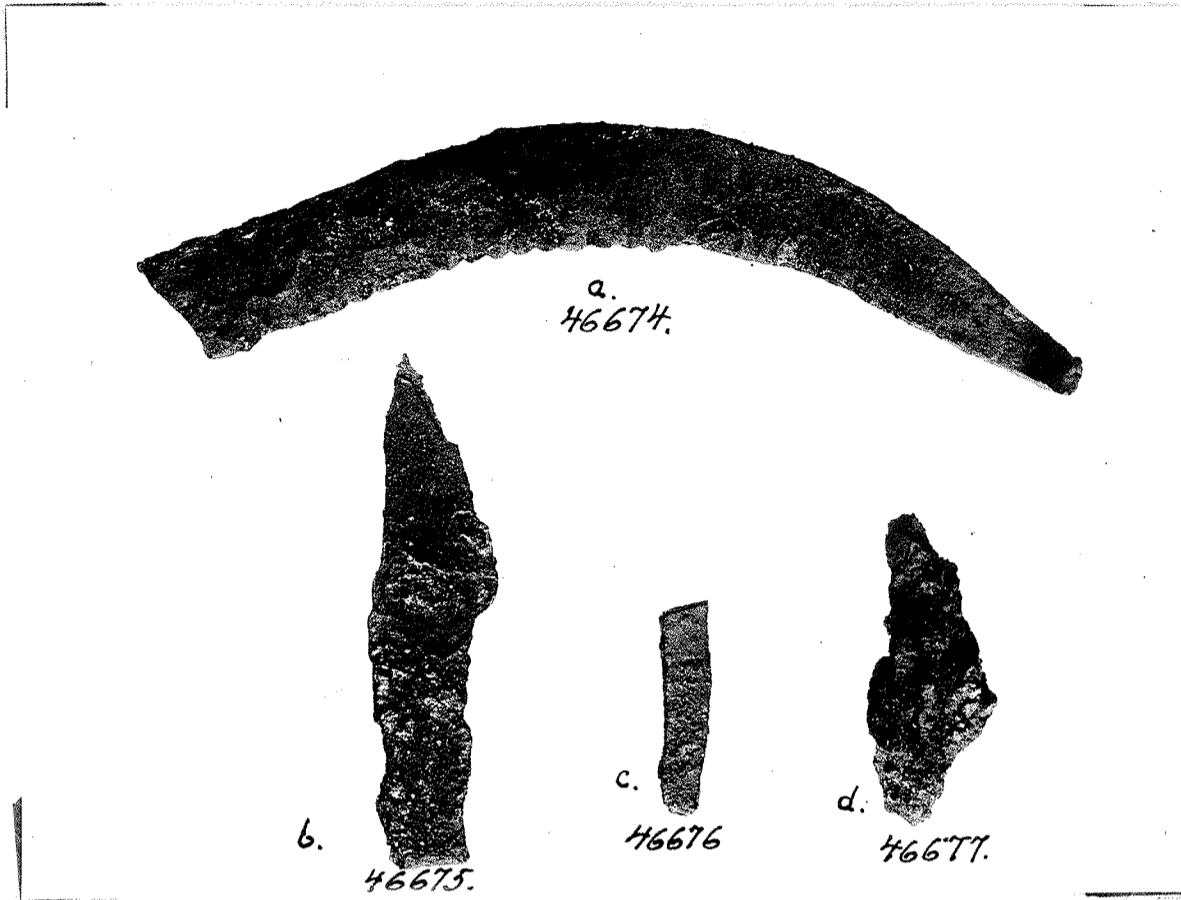
Björlanda sockens fornm. nr 27.

V. Hisings h:d.

Gravfält.

Björlanda s:n.

Hovgården.

Plat (A373)

Foto 7. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n. D10
Fynd från höj 29. Föremål av järn: a. skära, b. kniv
c. tin och d. klump.

Foto Göteborgs museum
maj 1929.

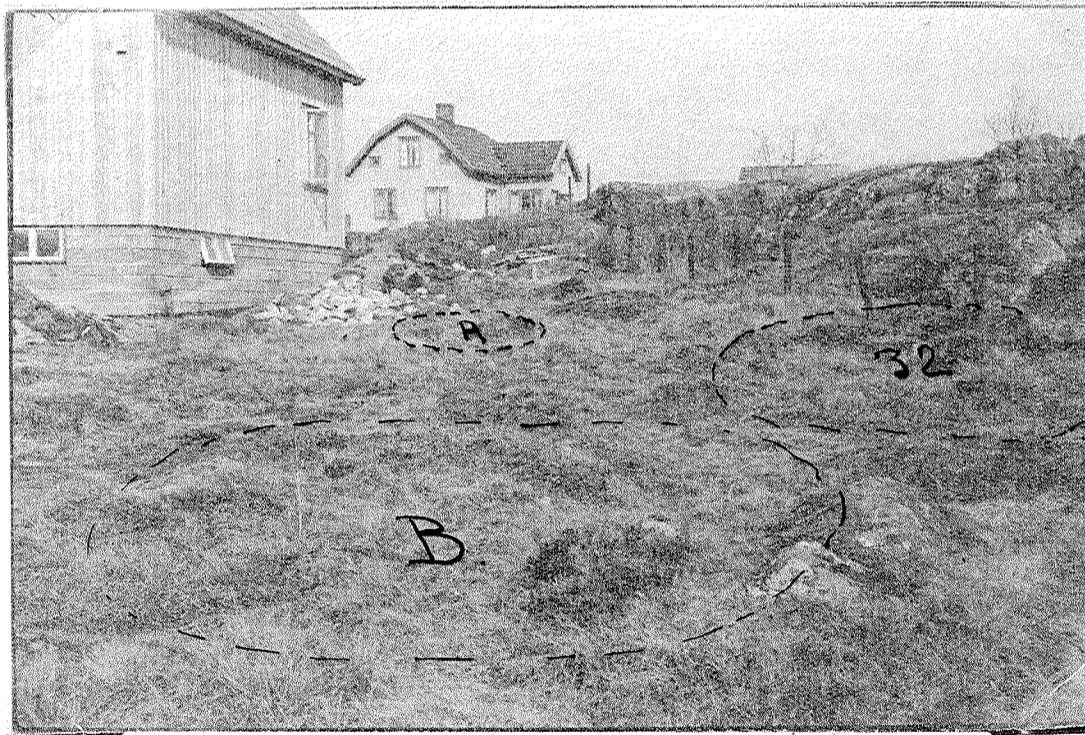

Foto 8. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n.
Vy över höjarna 32, A och B. Foto från SV.

Plat nr.
(1438.)

D11

Foto "Å. Fredsjö"
april 1929.

38/39

Hönsstav.
V. Högens l. d.
Björlanda s. n.
Höggården. BJÖRLANDA 52

Björlanda s. n. Höggården. nr 27.
Gravfält.
12/52

Foto 9. Gravfältet vid Höggården, Björlanda s. n.
Hög 33. (Järnspettlet står på högens högsta punkt; medel-
punkten är belägen något till väster därom). Gränsytan
utgör ytan mellan Höggården och Höggården ägor. Foto H. 50. Foto A. Fredjö
april 1939. Plåt nr (1439.) D12

Foto 10. Gravfältet vid Höggården, Björlanda s. n.
Hög 33. Det nordvästra schaktet. Foto H. 50. Foto A. Fredjö
april 1939. Plåt nr (1440.) D13

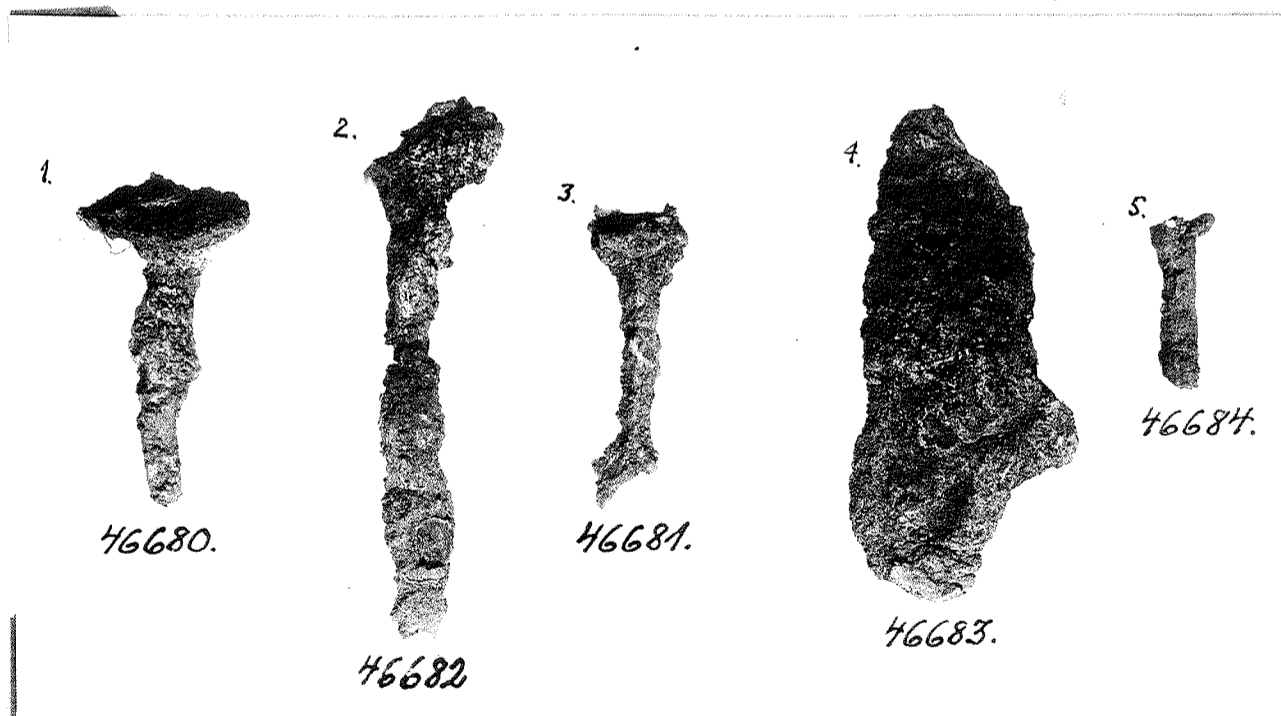

Foto 11. Gravfältet vid Höggården, Björlanda s. n. Plåt (A 374.)
Hög 33. Fynd, föremål av järn: 1. nit, 2. nål?, 3. nit, 4. beslag? fragment,
och 5. fragment (del av nit?). Foto Göteborgs museum
maj 1939. D14

38/39

Bohuslän. Björlanda sockens fornm. nr 27.
V. Hisings h:d. Gravfält.
Björlanda s:n.
Hovgården.

Foto 12. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n.
Hög 34 öppnad och nästan utgrävd. Foto H. S. Foto A. Fredsjö
april 1939. Plåt nr. 1441. D15

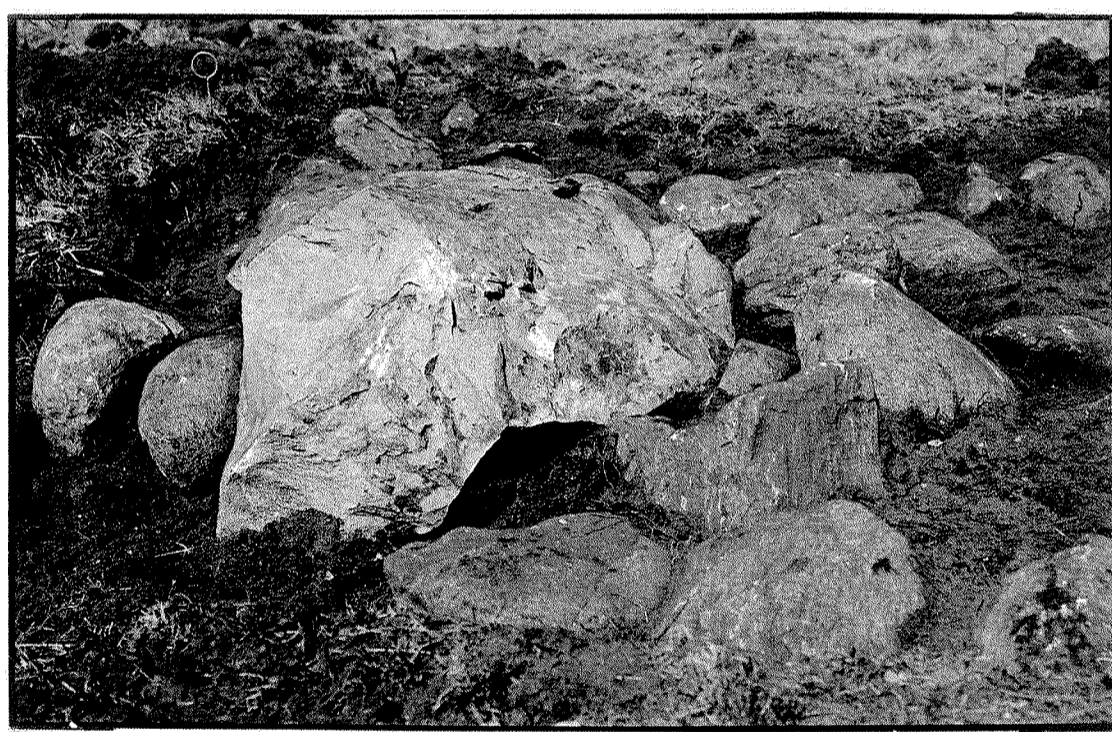

Foto 13. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n.
Hög 35 öppnad. Foto H. S. Foto A. Fredsjö
april 1939. Plåt nr. 1442. D16

38/39

Foto 14. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n.
Hög 36. (Hög 37 utgrävd). Foto fr. SV. Foto A. Fredsjö
april 1939.

Plat nr
(1443)
D17

Foto 15. Gravfält vid Hovgården, Björlanda s:n.
Hög 37. Gravrum in situ. Foto från S.

Foto A. Fredsjö
april 1939.

Plat nr
(1444)
D18

46690

Foto 16. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n.

Hög 37. Gravrum. Något mindre än naturl. storlek.

Foto Göteborgs museum.
4 maj 1939.

Plat nr (C 173)

38/
39

Göteborgs Museum
Arkeologiska avdelningen

BJÖRLANDA 52
Bohuslän.
V. Hisings h:d.
Björlanda s:n.
Hovgården.

Björlanda sockens forna. n:r 27.

Gravfält.

12/52

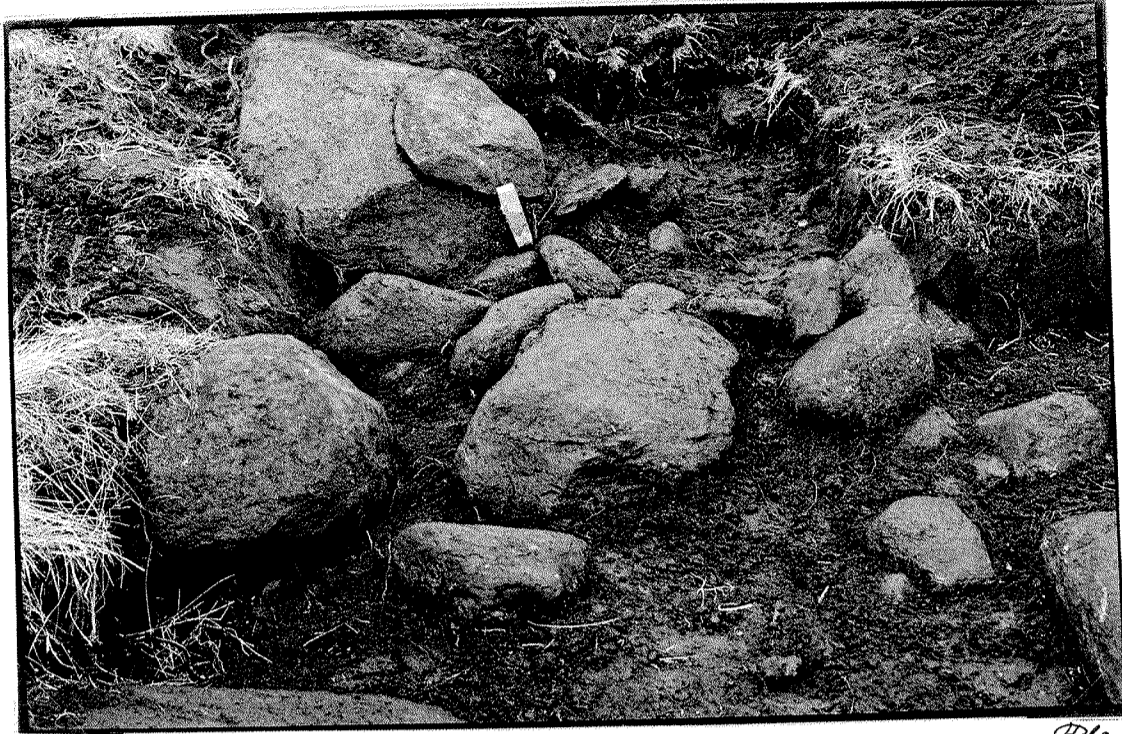

Foto 17. Gravfältet vid Hovgården Björlanda s:n. Plåt nr. N 1445
Hög C. Steulagret på botten av högen. Gravmannen stod vid D19
(den vita) trästicken. Foto från S.

Foto A. Fredsjö
april 1939.

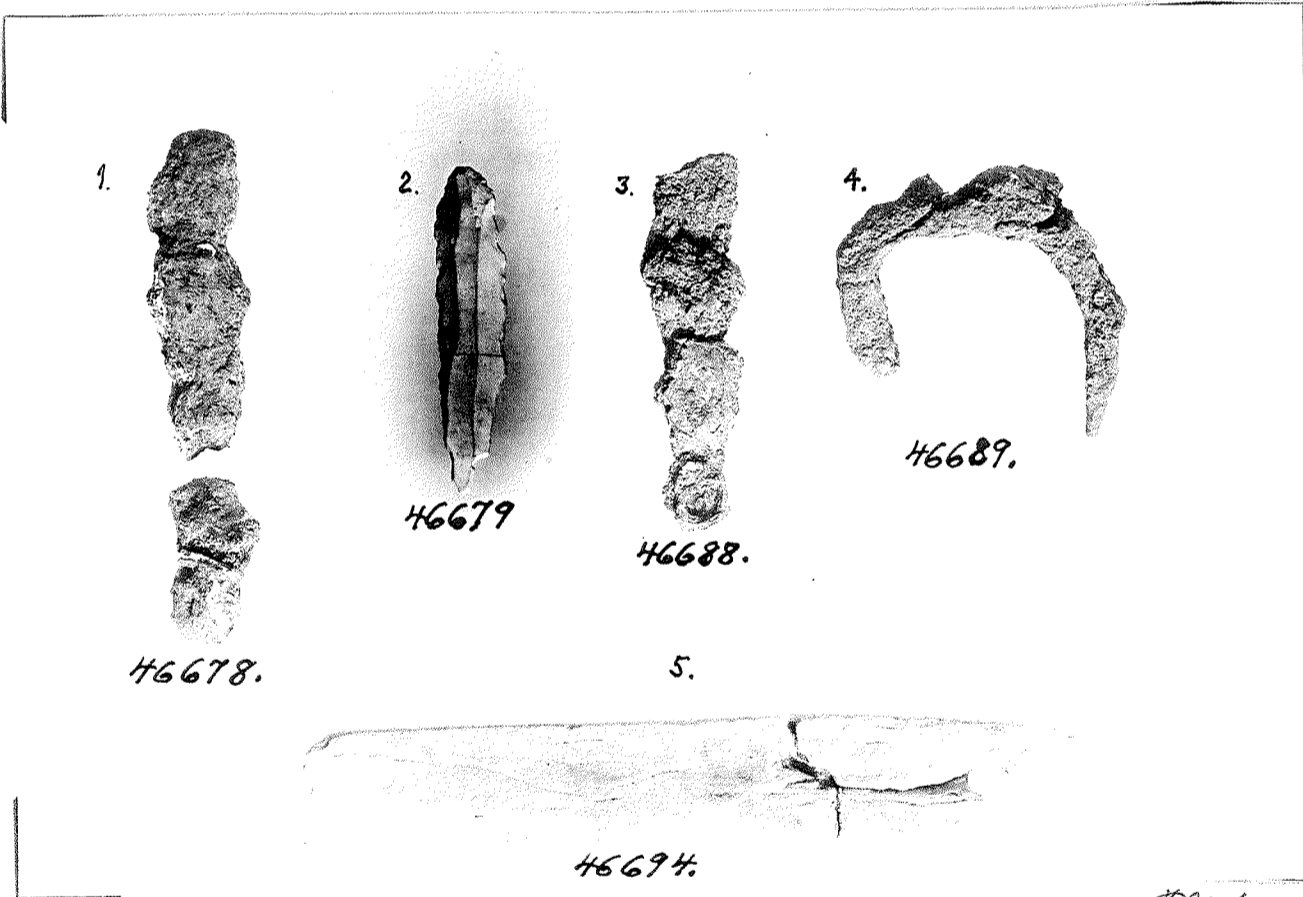

Foto 18. Gravfältet vid Hovgården, Björlanda s:n. Plåt nr. N (A 375)
Fynd från olika gravhögar: 1 (2 järnklumpar) från hög 31,
2 (spånborr av flinta) från hög 32, 3 (jämföremål, fragm.) från
hög 35, 4 (is- eller källbrodd) från hög 36 och 5 (genomborrat bryne,
fragm.) från hög D. Naturlig storlek. Foto Göteborgs museum
maj 1939.